

НАСТУПНІСТЬ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ ДОШКІЛЬНИКІВ І МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Загострення відносин суспільства з навколишнім середовищем, реальність поглиблення глобальної екологічної кризи, що загрожує життю планети і людства, вносять істотні зміни в сучасну освітню політику країн Європи.

Реальна практика екологічної освіти в країнах Європи ґрунтується на положеннях міжнародних конференцій, присвячених проблемі навколишнього середовища і розвитку, Ріо-де-Жанейро, 1992 р. з освіти в галузі навколишнього середовища, Тбілісі, 1997 р., і значною мірою залежить від стану природного середовища в тій чи іншій країні, наукових засобів визначення цього стану, рівня соціально-економічного і культурного розвитку суспільства. Для більшості європейських країн надзвичайне значення має The Community's Second Action Program (1978-1983 pp.), документ, що проголошує систему керівних принципів щодо взаємодії із середовищем, здатних попередити його деградацію і не допустити забруднення.

Формування екологічної культури особистості з дитинства необхідно для того, щоб бути свідомим і ошадливим громадянином, господарем своєї землі, досконало знати біосферні механізми, напрями і способи природоохоронної роботи. Саме тому формування екологічної культури людини, гармонії її відносин із природою є пріоритетними напрямками екологічної освіти Європейських країн.

Сьогодні в країнах Євросоюзу активно розвиваються як формальна екологічна освіта (в дошкільних закладах, школах, вищих навчальних закладах, інститутах підвищення кваліфікації), так і неформальна (за допомогою засобів масової інформації, кіно, музеїв, виставок, заходів природоохоронних товариств тощо).

У Західній Європі екологічна освіта починається з трьох років. Важливе значення в цьому процесі мають спеціальні господарства, в яких діти можуть спілкуватися з тваринами, доглядати за ними. В різних країнах існують свої специфічні умови освіти і виховання, що відбивається в цьому складному процесі.

Зарубіжний досвід екологічного виховання дітей дошкільного віку будується, головним чином, за двома напрямками – оздоровчим і економічним. Система громадського дошкільного виховання за кордоном має різні форми і модифікації, часто зв'язані зі школою, які виконують функції передшкільної ланки в загальній структурі освіти. Проте показують, що держави Європи йдуть шляхом залучення дошкільних установ до вирішення питань екологічного виховання дітей. Створюються спеціальні типи установ: екологічний дитячий садок, лісовий дитячий садок, школа Муле [1].

У початкових школах Англії, Швеції, Данії викладають природознавство, краєзнавство; в Норвегії, Німеччині – вітчизнознавство. Але в будь-якому випадку в цих предметах значне місце займають питання екологічного виховання дітей та простежується наступність з дошкільною освітою.

Екологічне виховання в європейських країнах (наприклад, в Німеччині, Великобританії) спрямовано не лише на формування почуття любові до природи. Це передусім правильна поведінка в повсякденному житті – правильна з точки зору збереження природних ресурсів: води, повітря, землі, енергії, рослин і тварин. На перший погляд, навчитися цьому досить просто. Насправді ж треба знати дуже багато практичних речей, щоб поводитися правильно з екологічного погляду. Нові підходи до екологічного виховання в дитячому садку, школі і в суспільстві в цілому включають декілька основних моментів:

- регулярний збір і сортування відходів, створення особливих ящиків, бочок, контейнерів для різних типів відходів у тих місцях, де вони виникають, і їх транспортування до місць переробки;
- свідоме бажання уникати утворення відходів, скорочувати кількість вироблюваного сміття, що впливає на поведінку людини як покупця і споживача;

- заохочення вторинної переробки, утилізації відходів, яке регулюється податковою системою;
- заохочення виробництва продуктів, здатних бути повторно переробленими, що позначається на зниженні ціни екологічно якісних продуктів;
- знищення відходів, що не піддаються вторинній переробці, або їх зберігання пов'язане з питаннями отримання енергії і відновлення екологічного балансу в природі;
- зменшення кількості пакувальних матеріалів (головному складнику сміття) шляхом його реального скорочення (менший за обсягом, легший, можливо повторно використовувати);
- обов'язок виробників пакувальних матеріалів, транспортувальників і продавців товарів приймати пакувальні матеріали назад і брати участь у їхній вторинній переробці [2].

Наступність в екологічній освіті дошкільників і молодших школярів яскраво простежується у функціонуванні такого типу освітньої установи як лісова школа Муле. Створена вона за ініціативою Густава Фрома в Швеції. Головне завдання такої школи – забезпечити тривале перебування дітей на повітрі, життя в згоді з природою. Принципи лісової школи – розвиток дітей засобами природи, зміцнення фізичного і психічного здоров'я. Вихователі проводять з дітьми спостереження в природі, досліди з рослинами та іншими природними матеріалами, ігри. В усіх заходах бере участь лісовий хлопчик Муле – символ школи. Педагог ласкаво спілкується з ним і дітьми. Школа включає три сходинок: 1 (діти 1,5 – 4 років) – це «жучки-сонечки», вони відкривають для себе світ природи, отримуючи при цьому різні враження; 2 (діти 4 – 7 років) – це і є школа Муле, в якій вихованці займаються дослідженням навколишньої природи; 3 (діти 7 – 10 років) – це "лісові туристи", вони ходять по лісу і шукають відповіді на питання "чому"?, "як"?. Методика "лісових шкіл" стала популярною і вийшла за межі Швеції: школи Муле тепер є в Норвегії, Японії, Прибалтиці і навіть в Росії (околиці Санкт-Петербургу). Вони добре підходять для сільської місцевості, де діти можуть багато часу проводити в лісі [1].

Екологічна освіта дошкільнят і молодших школярів ґрунтується на таких принципах навчання: екоцентризму, природовідповідності, гуманності, цілісності, неперервності, міждисциплінарності, культуровідповідності [3; 4].

У країнах Євросоюзу екологічна освіта в дитячих садках і початковій школі здійснюється згідно з природничонауковим, соціологічним і гуманітарним підходами. Наступність простежується і в чотирьохкомпонентній структурі змісту екологічної освіти дошкільнят і молодших школярів: знання, вміння, цінності і ставлення, діяльність.

Наступність в екологічній освіті цих двох ланок є й у формах організації діяльності дошкільнят і школярів. З дітьми проводять екскурсії на природу, до сміттєзвалищ, краєзнавчих музеїв, на заводи з переробки сміття, організують суботники з прибирання територій, трудову діяльність по догляду за тваринами і вирощуванню рослин, природоохоронні акції, виставки з питань охорони довкілля й утилізації відходів, екологічні розваги і вечори, «блошині ярмарки».

У дитячих садках і школах, наприклад, Німеччини створюють «зелене середовище», де дошкільнята й учні, виявляючи художній смак та враховуючи умови існування кімнатних рослин, створюють з них «екологічний оазис».

Наступність простежується й у методах екологічної освіти. В роботі з дошкільниками й учнями молодших класів широко використовуються спостереження, досліди, ігри, природознавчі розповіді педагога, проекти (наприклад, «Сільська ластівка»). Провідну роль серед названих методів відіграють екологічні проекти, досліди і спостереження.

Наступність є й у змісті екологічних програм для дитячих садків і початкової школи. Так, в обох програмах виокремлюють такі розділи: «Сміття, де і коли воно виникає», «Переробка сміття», «Поводження зі сміттям» [2]. Складність змісту програм визначається віком дітей.

Отже, в країнах Європейського Союзу чітко простежується наступність у змісті екологічних навчальних програм, принципах, підходах, формах, методах екологічної освіти дошкільників і молодших школярів.

Література

1. Николаева С.Н. Система экологического воспитания дошкольников / С. Н. Николаева. – М. : Мозаика-Синтез – 2011. – 256 с.
2. Парамонова Л. А. Дошкольное и начальное образование за рубежом: История и современность: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л.А. Парамонова, Е. Ю. Протасова – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 240 с.
3. Шульженко А. К. Экологическое воспитание: Европейский опыт [Текст]: учеб. пособие / А. К. Шульженко – М. : Копи-центр, 2003. – 58 с.
4. Червонецкий В. В. Екологічна освіта учнів у школах країн європейського регіону та північної Америки: [монографія] / В. В. Червонецкий. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. – 312 с.